

Artiom PILAT,

master în drept, lector universitar

al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

REFUGIAȚI, VICTIME ALE REGIMULUI SEPARATIST

REZUMAT

Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați este instituția specializată care acordă protecția refugiaților din întreaga lume. La momentul actual UNHCR este una dintre principalele agenții umanitare ale lumii personalul căreia este de 7100 de funcționari, care acordă ajutor la circa 36,4 milioane de oameni din aproximativ 120 de țări.

Din punct de vedere juridic, refugiații sunt definiți ca persoane aflate în afara țării lor de origine, drept urmare a unei temeri bine întemeiate de a fi persecutați pe motiv de rasă, religie, naționalitate, opinie politică sau apartenență la un anumit grup social.

Cuvinte-cheie: refugiat, emigrant, separatism, persecuție, azil, regim politic, Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați.

SUMMARY

United Nations High Commissioner for Refugees granted refugee protection worldwide. UNHCR is currently one of the world's principal humanitarian agencies, its staff includes about 7,100 officers, assisting about 36.4 million people in approximately 120 countries.

From a legal perspective, refugees are people who call outside their country due to a well founded fear of persecution on grounds of race, religion, nationality, political opinion or membership in a social group.

Keywords: refugee, emigrant, separatism, asylum, political regime, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees.

Introducere. Trăim timpuri în care ne confruntăm cu o enormă nesiguranță globală, însă această stare este mult mai evidentă pentru zecile de milioane de refugiați și persoane strămutate ori dezrădăcinate din cauza conflictelor militare și a persecuțiilor. Ei au pierdut nu doar meleagurile lor, ci și casele, pe cei dragi, prietenii lor, comunitățile și țările lor de origine, devenind prin urmare cele mai vulnerabile pături ale societății. Fiecare în parte și toți împreună ei au o istorie comună și foarte umană care trebuie spusă și auzită.

Refugiații nu reprezintă doar niște date statistice lipsite de viață, ei sunt în primul rând oameni, care au pierdut totul nu din vina lor. Deseori izbucnirea conflictului militar are ca scop realizarea unor idei și interese imperialiste, care în cele de urmă afectează populația civilă prin intermediul unor limitări ale drepturilor constituționale.

Metode aplicate. În vederea realizării obiectivelor propuse, în conținutul prezentului articol au fost aplicate o multitudine de metode, printre care se numără: metoda sistemică, cea comparativă, precum și metoda logică, metodă care este bazată pe analiza deductivă și inductivă.

Conținutul de bază. În practica relațiilor internaționale problema formațiilor autoprocimate apărute în urma acțiunilor separatiste nu avea precedent și era hotărâtă în baza inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale a statelor recunoscute până în anii ,90 ai secolului al XX-lea. Destrămarea Uniunii Sovietice a provocat o serie de modificări teritoriale în Europa. Pe teritoriul noilor state independente recunoscute ca atare de către comunitatea internațională, la limitele frontierelor administrative ale fostelor republici sovietice, apar mișcările separatiste independente, care nu se supun voinței autorităților centrale, printre astfel de mișcări separatiste se numără și așa-numita Republica Moldovenească Nistreană.

În contextul proceselor de autoafirmare națională a noilor state independente, toate apelurile de respectare a integrității teritoriale și a inviolabilității frontierelor statelor recunoscute de către statele membre ale ONU s-au dovedit a fi insolubile și fără de rezultat.

Abordat din diferite puncte de vedere, conceptul drepturilor omului este receptat de comunitățile umane și de către fiecare membru al acestora ca o instituție firească, care permite înțelegerea mai completă și mai exactă a statutului ființei umane în cele mai diverse ipostaze ale sale. Datorită accentelor puse pe cunoașterea mijloacelor politice, juridice, sociale și economice necesare pentru respectarea acestui statut, la momentul actual, conceptul de drepturi și libertăți fundamentale a devenit parte integrantă și obiectiv major al întregului sistem de drept [4, p. 7].

Societatea internațională a înțeles că pacea în lume poate fi asigurată doar prin prisma respectării și protecției ființei umane, drept dovadă ne servesc prevederile primului alineat din Preambulul Declarației Universale a Drepturilor Omului, în care se specifică următorul fapt: „Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume” [1].

În contextual globalizării, din cauza creșterii numărului grupărilor separatiste care au drept scop destabilizarea situației în lume prin intermediul declanșării unui conflict armat, mobilitatea populației lumii a crescut semnificativ, îndeosebi în ultimul secol. Bărbații, femeile și copiii au fost nevoiți să-și părăsească propriile țări, locuințe, alegând prin urmare să-și ducă traiul în alte țări, numai că să nu fie persecutați. Acest fenomen a fost denumit și explicat prin termenul „migrație”, persoanele respective fiind denumite „migranți”. Fenomenul migrației a afectat și Republica Moldova în anii ,90 a secolului XX. Însă scopul urmărit de către migranți din perioada respectivă era îmbunătățirea standardului de viață, alăturarea la membrii familiei, precum și îmbunătățirea nivelului educației. Printre aceștia exista și o categorie de persoane care au fost forțați să părăsească locurile natale din cauza persecuțiilor la care au fost supuse, fiind ulterior recunoscute ca *refugiați*.

Statutul de refugiat este reglementat pe plan internațional de Convenția din 1951 și de Protocolul din anul 1967 privind statutul refugiaților. În accepțiunea Convenției și Protocolului, refugiatul este persoana care în urma unor temeri bine întemeiate de a fi persecutată din cauza rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățean este și care nu poate, sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se pună sub protecția

acestei țări, sau care, neavând nici o cetățenie și găsindu-se în afara țării în care avea reședință obișnuită, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă [2].

Din anul 1951 și până în prezent, noțiunea de „refugiat”, în sens larg, a fost continuu extinsă, incluzând persoane care și-au părăsit țările din cauza tulburărilor sociale grave, ori ca urmare a torturii, tratamentelor inumane sau degradante sau tendinței unor grupări din motive culturale, etnice, religioase sau politice de a se separa de la componența statului prin declanșarea unui conflict armat.

Refugiații beneficiază nu doar de un statut special datorat circumstanțelor în care au fost obligați să-și părăsească țările și nevoilor specifice determinate de exilul forțat, ci și de un cadru instituțional anume stabilit, la nivelul comunității internaționale, care să-i protejeze.

Spre deosebire de alți oameni care își părăsesc țările de origine ca urmare a propriilor decizii, refugiații sunt obligați să facă acest lucru și ei nu dispun de o altă cale pentru a scăpa de amenințările la care le sunt supuse viețile și drepturile fundamentale, amenințări de care autoritățile din țările lor de origine nu pot sau nu doresc să-i protejeze.

Această nevoie vitală de protecție internațională este elementul de bază care îi diferențiază pe refugiați de alte persoane străine.

Regula generală este aceea prin care un solicitant trebuie să se afle în afara țării a cărei cetățenie o are, ea se explică prin faptul că protecția internațională nu poate fi aplicată atâta timp cât o persoană se află sub jurisdicția teritorială a țării sale de origine. Temerea bine întemeiată de persecuție trebuie să parvină din țara a cărei cetățenie o are [5].

Copiii ce locuiesc în zonele controlate de regimurile separatiste, care părăsesc regiunile respective împreună cu părinții lor, întrucât acolo este declanșat un conflict armat, reprezintă cea mai afectată parte a populației. Anume din acest considerent organizațiile internaționale oferă copiilor o atenție deosebită sub formă de protecție specială a acestora. Necesitatea de acordare a unei protecții deosebite copiilor refugiați a fost anunțată și în Declarația de la Geneva din 1924 cu privire la drepturile copilului, Declarația Universală a Drepturilor Omului în prevederile articolelor 23 și 24.

Totodată, menționăm faptul că dreptul internațional s-a îmbogățit în ultima perioadă cu normele statutare ale instituțiilor specializate și ale organizațiilor internaționale care se preocupă de protecția drepturilor copilului și instrumente juridice adoptate de către acestea [4, p. 7].

În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele copilului sunt luate în considerare cu prioritate.

Organele competente ale statului de acordare a azilului pentru refugiați, în mod prioritar, întreprind toate măsurile necesare pentru ca copilul să fie apărat împotriva oricărei forme de discriminare.

Astfel de acțiuni sunt realizate în scopul de a preveni orice formă de discriminare în privința copiilor și părinților acestora. Declanșarea neprevăzută și violentă a situațiilor de criză, destrămarea familiilor și a structurilor comunitare,

precum și lipsa resurselor necesare de care suferă marea majoritate a refugiaților, afectează negativ starea fizică și psihică a copiilor refugiați. În marea majoritate a cazurilor, în urma acțiunilor grupărilor separatiste, populația civilă este lipsită de asistența medicală sau de alte resurse necesare, dar prima categorie de cetățeni care au de suferit cel mai mult sunt sugarii și copii.

Pilonul principal de acordare a asistenței refugiaților în lumea contemporană este Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR). Sediul general al Comisariatului se află în orașul elvețian Geneva. Instituția respectivă a fost creată la 14 decembrie 1950 de către adunare generală a ONU și care a început activitatea în anul 1951, acordând ajutor la peste un milion de refugiați. Astăzi, ICNUR este una dintre principalele agenții ce acordă asistență refugiaților.

Ca agenție umanitară și apolitică, ICNUR își realizează activitatea bazându-se pe două scopuri fundamentale care sunt apropiate între ele, și anume: 1) să protejeze drepturile refugiaților; 2) să caute modalitățile de a-i ajuta să se integreze social într-un mediu corespunzător și propice.

Principiile de bază după care se conduce agenția sunt următoarele:

- principiul nereturnării;
- principiul accesului în teritoriu;
- principiul nediscriminării;
- principiul respectării unității familiei;
- principiul confidențialității;
- principiul protecției minorilor;
- principiul integrității sociale.

Pentru realizarea scopurilor sale, ICNUR este susținut practic în totalitate din contribuții benevole parvenite din partea guvernelor dar și din partea organizațiilor interguvernamentale. Însă finanțarea nu se referă doar la acordarea mijloacelor financiare, ci și acceptarea unor ajutoare sub formă de medicamente, corturi sau prestarea unor servicii ca de exemplu de transport.

ICNUR și-a stabilit prezența în Republica Belarus, Republica Moldova și Ucraina la mijlocul anului 1990. În țările respective, ICNUR-ul este activ susținut de ONG-uri.

Pentru Republica Moldova această formă de protecție acordată persoanelor refugiate a fost introdusă pentru prima dată la 13.03.2009 odată cu intrarea în vigoare a Legii privind acordarea azilului în Republica Moldova nr. 270-XVI din 18.12.2008. Conform prevederilor legii sus-menționate, pe teritoriul Republicii Moldova refugiaților pot fi acordate următoarele forme de protecție:

- recunoașterea statutului de refugiat;
- acordarea protecției umanitare;
- acordarea protecției temporare;
- acordarea azilului politic.

Străinului i se recunoaște statutul de refugiat la solicitarea depusă de către acesta, drept motiv de recunoaștere poate servi temerea bine întemeiată de a fi persecutat pe motive de rasă, religie, naționalitate etc. Anume motivele indicate mai sus îl determină pe refugiat să se afle în afara teritoriului statului al cărei cetățenie o deține [3].

Protecția temporară se acordă prin intermediul Hotărârii de Guvern, la propunerea Ministerului Afacerilor Interne, doar în baza unui raport prezentat de Biroul Migrației și Azil al MAI al RM, în care se justifică necesitatea acordării protecției temporare.

Protecția temporară se acordă pe o perioadă de un an, termenul respectiv este stabilit atât în legea cu privire la azil, cât și în normele internaționale. În cazul în care motivele de protecție temporară persistă, durata protecției temporare poate fi prelungită pe o perioadă de până la șase luni sau un an, dar care să nu depășească termenul de doi ani.

După declanșarea conflictului armat din vestul Ucrainei, majoritatea populației civile părăsește zonele de conflict. Numărul total de refugiați care au părăsit zona Donbasului a crescut peste 2 milioane de oameni. Mulți refugiați din regiunile Luhansk și Donețk s-au îndreptat spre Federația Rusă, acolo aceștia au fost repartizați pe întreg teritoriul țării, cu excepția Moscovei și Sankt Petersburgului. Restul refugiaților s-au îndreptat spre alte țări vecine: Republica Belarus, Polonia, Slovenia etc. Însă în doi ani de război mulți dintre refugiați (peste 9000 de persoane) au fost uciși.

Conform datelor prezentate de către ONU, pe teritoriul Republicii Moldova au intrat circa 5,5 mii de refugiați din Ucraina, dintre care aproximativ 5 443 așteaptă să li se acorde oficial statutul de refugiat, iar circa 99 de persoane au solicitat azil în Republica Moldova.

Declanșarea conflictului armat din vestul Ucrainei reprezintă un model clasic de manifestare a separatismului, unde un grup de persoane susținute de anumite grupări politice și economice influente s-au opus puterii centrale.

În situația respectivă a suferit considerabil populația civilă (în decursul războiului au decedat circa 9 000 mii de persoane), dar nu în ultimul rând și infrastructura economică a zonei de vest a Ucrainei.

Însă în urma conflictului armat din vestul statului vecin au de suferit nu numai militari ucraineni sau populația civilă, ci și cetățeni străini.

Astfel, la data de 17 iulie 2014, în partea de vest a Regiunii Donețk a avut loc un accident aviatic. Avionul de tip Boieng 777 care efectua cursa planificată MH-17 de la Amsterdam la Kuala Lumpur prin spațiul aerian al Ucrainei, peste 2 ore și 49 minute de la decolare din Amsterdam, s-a prăbușit în apropierea satului Grobovo din regiunea Donețk. În urma accidentului din vestul Ucrainei au decedat aproximativ 298 de persoane dintre care 283 de pasageri și 15 membri ai echipajului.

În urma investigațiilor efectuate de către specialiști din Olanda, Belgia și Ucraina, s-a constatat că avionul a fost doborât de către forțele separatiste din vestul Ucrainei. Acest fapt a fost confirmat de șeful Departamentului de Investigații al Poliției din Olanda, Gilbert Paulsen, care în cadrul unei conferințe de presă a anunțat că racheta cu care a fost doborât avionul de tip Boieng 777 a fost lansată din zona Pervomaisk care la momentul respectiv a fost controlată de regimul separatist [6].

Concluzii. Deci, ca urmare a celor relatate, constatăm că regimurile separatiste sunt finanțate de marile puteri și reprezintă interesele acestor puteri. Însă, din nefericire, nu întotdeauna aceste interese se realizează pe căi pașnice, astfel

ca rezultat al realizării unor scopuri de marile puteri apar victime printre care fac parte și refugiații. Fugind din țara lor de origine din frica de a nu fi persecutați, aceștia rămân deseori singuri și neprotejați într-o țară străină. Astfel, rolul de bază al UNHCR constă în acordarea în primul rând protecției refugiaților ca victime ale conflictelor armate, și nu în ultimul rând asigurarea reintegrării acestora în mediul social. Această organizație de nivel mondial își extinde activitatea în majoritatea statelor lumii, printre care se numără și Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 217-XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), vol. 1. Chișinău, 1998. 388 p.
2. Convenția privind statutul refugiaților, adoptată la Geneva la 28 iulie 1951 (ratificată prin Legea RM nr. 677 din 23.11.2001).
3. Legea Republicii Moldova privind azilul în Republica Moldova. Nr. 270-XVI din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.03.2009, nr. 53-54/145, art. 17.
4. Starașciuc R. Protecția juridică a drepturilor omului. Note de curs, vol. I. Chișinău: Editura „Elena – V.I.”, 2007. 127 p.
5. <http://www.editura.mai.gov.ro/documente/biblioteca/2009/Manual%20ORI/Manual%20refugiati%20ORI.pdf> (vizitat la 26.02.2017).
6. <http://www.interfax.ru/world/530338> (vizitat la 13.03.2017).